

احکام عزاداری امام حسین

محمود اکبری

مقدمه:

تقلید و عالمان بزرگوار تا آنجا که مقدور بوده است سود برده‌ایم و از آنجا که در رساله‌های عملیه و استفتانات همه مراجع بزرگوار، درباره عزاداری در ابعاد مختلف بحث نشده است، فقط به فتاوا و استفتانات موجود بسنده کرده‌ایم.

احکام عزاداری

امام خمینی علیه السلام:

«عزاداری برای سیدالشهداء از افضل قربات و مایه تقویت روح ایمان و شهامت اسلامی و ایثار و فداکاری و شجاعت در مسلمین است.»^۱

تمام اعمال و رفتار انسانها؛ چه فردی و چه اجتماعی، مشمول حکمی از احکام شرعی می‌باشد و تمام موضوعاتی که به گونه‌ای با رفتار آدمی ارتباط پیدا می‌کند، در فقه اسلامی دارای قانون و مقرراتی است. عزاداری سالار شهیدان حضرت ابا عبدالله الحسین علیه السلام و امامان معصوم علیهم السلام نیز همچون سایر اعمال انسان دارای احکامی است که در این مختصر بدان می‌پردازیم.

لازم به ذکر است که برای جمع آوری این احکام، از فتاوا و سخنان مراجع معظم

۱- استفتانات امام خمینی، ج ۲، ص ۲۸ و استفتانات جدید آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۱۵۸.

سؤال: آیا بر پاک کردن مراسم عزاداری [توسط زن] بدون اذن شوهر جایز می باشد؟
آیت الله نوری همدانی: در صورتی که از اموال شوهر باشد جایز نیست.^۱

سؤال: گاهی برخی از دسته ها که وارد مسجد می شوند، با کفش وارد می شوند، که نوعی بی احترامی به مسجد محسوب می شود، لطفاً بفرمائید که این مسئله چه حکمی دارد؟

آیت الله نوری همدانی: اگر موجب هتک شود اشکال دارد.^۲
سؤال: در مورد زنجیر زنی که منجر به سیاه شدن یا مجروح شدن بدن می شود و همچنین غالباً پشت پیراهن افراد باز است و بیشتر در خیابان و معابر عمومی ظاهر می شوند، نظر شما چیست؟

امام خمینی علیه السلام: مانعی ندارد، مگر اینکه موجب ضرر فاحش بر بدن شود.^۳

سؤال: آیا برهنه شدن مردان با حضور زنان برای عزاداری عیب دارد یا خیر؟
آیت الله فاضل لنکرانی: مانعی ندارد و زنها نباید به بدن مرد اجنبی نظر کنند.^۴

سؤال: در مجالس زنانه، زنان مداحی و سخنرانی می کنند و صدای آنها به گوش مردان رهگذر می رسد. آیا این عمل جایز است؟

آیت الله فاضل لنکرانی: شنیدن صدای ایشان اگر در معرض ریبه و التذاذ نباشد حرام نیست.^۵

سؤال: سینه زدن یا تیغ و یا زنجیر زدن با زنجیری که دارای چاقو و یا تیغ می باشد و منجر به زخمی شدن بدن و جاری شدن خون می شود چه حکمی دارد؟

آیت الله مکاری شیرازی: کیفیت عزاداری باید چنان باشد که بهانه ای به دست دشمنان اسلام ندهد و موجب سوء استفاده از آن نشود.^۶

احکام علامت

سؤال: بسیاری از تکایا در ایام عزاداریهای مذهبی، اقدام به حمل «علامتی» می کنند که به قیمت گزافی خریده

- ۱- هزار و یک مسئله، آیت الله نوری همدانی، ج ۲، ص ۱۸۰.
- ۲- هزار و یک مسئله فقهی، ج ۲، ص ۴۰.
- ۳- استفتائات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۸۰.
- ۴- جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۱۹، ص ۲۱۶۲.
- ۵- همان، ص ۶۲۵، ص ۲۱۸۳.
- ۶- استفتائات جدید، ج ۱، ص ۱۵۸، ص ۵۷.

شده و حمل آن نیز موجب اشکال است. این وسائل از نظر شرعی چه حکمی دارند؟

امام خمینی علیه السلام: اشکال ندارد.^۱

سؤال: حکم عَلمهایی که در مراسم عزاداری امام حسین علیه السلام از آنها استفاده می شود و بعضی دارای نقش و نگارهایی نیز هستند چیست؟

آیت الله فاضل لنکرانی: استفاده از آنها در عزاداری جایز است.^۲

سؤال: آیا جایز است پارچه و دستمالهایی را که در ایام محرم بر روی علم می بندند بفروش برسانند و در عزاداری و تعمیر حسینیه مصرف کنند؟

آیت الله فاضل لنکرانی: اگر در مراسم عزاداری محل حاجت نباشد و زاید بر متعارف باشد، می توانند بفروشند و به مصارف عزاداری و احتیاجات حسینیه ها برسانند.^۳

احکام تعزیه و شبیه خوانی

امام خمینی علیه السلام: تعزیه و شبیه خوانی اگر مشتمل بر حرام نباشد و موجب وهن مذهب نشود، اشکال ندارد ولی بهتر است به جای آن، مجالس روضه خوانی برپا کنند.^۴

سؤال: آیا تعزیه و شبیه خوانی در مراسم

عزاداری جایز است؟

آیت الله فاضل لنکرانی: اگر مشتمل بر حرام نباشد و موجب وهن مذهب نشود مانعی ندارد.^۵

آیت الله گلپایگانی علیه السلام: اگر تعزیه خوانی مشتمل بر استعمال آلات موسیقی نباشد و غنا و دروغ نخوانند و مرد لباس مختص به زن نپوشد، اشکال ندارد.^۶

سؤال: آیا تشبه به اهل بیت علیهم السلام در نمایش و تعزیه و غیر آن جایز است؟
امام خمینی علیه السلام: با مراعات احترام آنان جایز است.^۷

آیت الله فاضل لنکرانی و آیت الله صافی گلپایگانی: در صورتی که مستلزم اهانت نباشد مانعی ندارد.^۸

۱- استفتانات امام خمینی علیه السلام، ج ۲، ص ۲۸، س ۷۲.

۲- جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۳، س ۲۱۷۳.

۳- همان، س ۲۱۷۹.

۴- استفتانات امام خمینی علیه السلام، ج ۲، ص ۲۸، س ۷۱ و ج ۳، س ۴۴ و ۴۰ و ۴۷ و ۳۳.

۵- جامع المسائل، ج ۱، س ۲۱۶۵.

۶- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۵۵۹، س ۷۷.

۷- احکام خانواده، عبدالرحیم موگهی، طبق فتوای امام خمینی علیه السلام، ص ۳۳۶.

۸- جامع المسائل، آیت الله فاضل لنکرانی، ج ۱،

آیت الله علوی گرگانی: اگر تعزیه و شبیه خوانی موجب هتک حرمت به ساحت مقدس بزرگان دین شود، باید اجتناب شود.^۱

احکام استفاده از لباس سیاه

سؤال: آیا پوشیدن لباس سیاه در عزاداری امام حسین علیه السلام جایز است و آیا رجحان دارد؟

آیت الله فاضل لنکرانی: پوشیدن لباس سیاه در عزای امام حسین علیه السلام و دیگر ائمه علیهم السلام چون از مصادیق تعظیم شعائر است، واجد رجحان شرعی می باشد و عملاً بزرگانی چون مرحوم آیت الله بروجردی در روز عاشورا از قبای سیاه استفاده می کردند.^۲

آیت الله صافی گلپایگانی و آیت الله نوری همدانی: پوشیدن لباس سیاه به عنوان اعلان حزن و اندوه در مصیبت امام حسین علیه السلام و ائمه علیهم السلام رجحان دارد.^۳

سؤال: آیا نماز خواندن با لباس سیاه بر عزاداران امام حسین علیه السلام مکروه است؟

آیت الله صافی گلپایگانی: چون لباس سیاه علامت عزاداران سیدالشهداء است و عزاداری آن

حضرت کمال رجحان را دارد، لذا نماز خواندن با آن نیز مکروه نمی باشد.^۴

احکام قمه زدن

علامه امین عاملی: «قمه زنی و اعمالی دیگر از این قبیل در مراسم عزاداری حسینی به حکم عقل و شرع حرام است و زخمی ساختن سر، که نه سود دنیوی دارد و نه اجر اخروی، ایذاء نفس است که خود در شرع حرام است و در مقابل این عمل، شیعه اهل بیت را در انظار دیگران مورد تمسخر قرار داده و آنها را وحشی قلمداد می کنند. شکی نیست که این اعمال ناشی از وساوس شیاطین بوده و موجب رضایت خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت اطهار علیهم السلام نیست.»^۵

آیت الله حکیم رحمته الله: مرحوم آیت الله حکیم رحمته الله جواز قمه زنی را مقید به

۱- ۲۱۶۶ و جامع الاحکام، آیت الله صافی، ج ۲، ص ۱۳۲.

۱- اجوبة المسائل، ص ۳۶۵.

۲- جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۱، ص ۲۱۷۰.

۳- جامع الاحکام، آیت الله صافی، ج ۲، ص ۱۳۰، ص ۱۵۹۰؛ هزار و یک مسئله، آیت الله نوری همدانی، ج ۲، ص ۱۸۰، ص ۶۰۲.

۴- جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۳۰، ص ۱۵۹۱.

۵- اعیان الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۶۳.

مقام معظم رهبری: اگر با خوف

خطر جان اقدام کرده باشد، حکم
انتحار دارد.^۵

سؤال: آیا قمه زنی جایز است؟ چنانچه

در این خصوص نذری وجود داشته باشد
وظیفه چیست؟

آیت الله فاضل لنکرانی: با توجه

به اینکه ایران اسلامی به عنوان امّ
القرای جهان اسلام شناخته می شود، و
اعمال و رفتار ملت ایران به عنوان الگو
و بیانگر اسلام است، باید با سوگواری
و عزاداری امام حسین علیه السلام به گونه ای
عمل شود که موجب گرایش بیشتر به
آن حضرت گردد.

مسئله قمه زدن نه تنها نقشی ندارد
بلکه به علت عدم قابلیت پذیرش و
نداشتن هیچگونه توجیه قابل فهم
مخالفین، نتیجه سوء بر آن مترتب
خواهد شد. لذا لازم است شیعیان از آن

۱- فتاوی العلماء والاعلام فی تشجیع الشعائر
الحسینیه.

۲- استفتاءات، ج ۳، ص ۵۸۱، س ۳۸.

۳- بیانات رهبری و استفتانات آیات عظام
پیرامون عزاداری عاشورا، ص ۳۵.

۴- همان، ص ۴۲.

۵- همان، ص ۳۵.

چهار شرط نموده است:

۱- خوف ضرر وجود نداشته
باشد.

۲- عزاداری بر آن صدق کند.

۳- باعث مسخره قرار گرفتن
نشود.

۴- عداوت و دشمنی دیگران را
ایجاد نکند.^۱

سؤال: قمه زدن در عزاداری امام

حسین علیه السلام چه حکمی دارد؟

امام خمینی رحمته الله علیه: اگر موجب ضرر

نباشد مانع ندارد، ولی در این زمان این
عمل نشود.^۲

مقام معظم رهبری: اگر موجب

وهن مذهب در زمان حاضر و یا
مستلزم خوف خطر جان یا ضرر
معنی به باشد، جایز نیست.^۳

آیت الله جوادی آملی: چیزی که

مایه وهن اسلام و مایه هتک حرمت
عزاداری است جایز نیست، انتظار
می رود از قمه زنی و مانند آن پرهیز
شود.^۴

سؤال: اگر قمه زدن در عزاداریها

موجب مرگ کسی شد، آیا این عمل
خودکشی و گناه محسوب می شود؟

عزاداری برای سیدالشهداء از افضل قربات و مایه تقویت روح ایمان و شهامت اسلامی و ایثار و فداکاری و شجاعت در مسلمین است.

نباشد مانع ندارد.^۵

سؤال: هیئت‌های نوازنده و کسانی که
در مراسم تشییع جنازه شهداء موزیک عزا
می‌زنند، از لحاظ شرعی چه حکمی دارد؟ و
آیا خرید و فروش آن لوازم حرام است یا
خیر؟

امام خمینی علیه السلام: خرید و فروش
آلات لهو حرام است و موسیقی
مطرب جایز نیست و صداهای

خودداری کنند. و چنانچه در این مورد
نذری وجود داشته باشد نذر صحیح
نیست.^۱

آیت الله نوری همدانی: اشکال
دارد.^۲

احکام موسیقی

مرحوم شیخ انصاری در مکاسب
محرمه در پاسخ به کسانی که می‌گویند
غنا می‌تواند زمینه گریه کردن را فراهم
نماید، می‌فرماید: چنین شیوه‌ای
نمی‌تواند مقدمه مستحب یا مباح قرار
گیرد و باید به عموم ادله حرمت غنا
تمسک نمود.^۳

مرحوم حاج شیخ عباس قمی علیه السلام
در منتهی الآمال می‌فرماید: عزاداران
امام حسین علیه السلام بر وجهی سلوک کنند که
زبان نواصب دراز نشود و از استعمال
محرمات از قبیل غنا که غالباً نوحه‌ها
خالی از آن نیست و حکایات ضعیفه
مظنونه الکذب احتراز نمایند و شیطان
را در این عبادت بزرگ راه ندهند.^۴

سؤال: در رادیو مدح ائمه طاهرین علیهم السلام
با واقعه کربلا را با وزن و ساز و با لحن خوب
می‌خوانند. آیا استماعش جایز است یا خیر؟
امام خمینی علیه السلام: اگر غنا و موسیقی

۱- جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۳، س ۲۱۷۲.

۲- هزار و یک مسئله، ج ۲، ص ۱۷۹، س ۵۹۷.

۳- مکاسب محرمه، رحلی، ص ۳۹.

۴- منتهی الامال، ج ۱، ص ۴۶۸، آخر زندگی امام
حسین علیه السلام.

۵- استفتانات امام خمینی علیه السلام، ج ۲، ص ۱۶،
س ۳۶.

مشکوک مانع ندارد.^۱

سؤال: آیا زدن طبل و ششپور در تعزیه حضرت سیدالشهداء علیه السلام جایز است یا نه؟
امام خمینی علیه السلام: اگر از آلات لهو و لعب نباشد و وهن بر مذهب هم نشود مانع ندارد.^۲

سؤال: آیا در عزاداری سیدالشهداء استفاده از طبل و دهل جایز است؟
آیت الله فاضل لنکرانی: استفاده از آلات لهو و لعب حرام است ولی طبل و دهل و امثال آن جزء این آلات نیست.^۳

احکام عاشورا

۱- روزه روز عاشورا و روزی که انسان شک دارد روز عرفه است یا عید قربان مکروه است. در روایت آمده است که امام صادق علیه السلام فرمود: بنی امیه نذر کردند که اگر موفق به قتل امام حسین علیه السلام شوند، روز شهادت او را جشن بگیرند و مبارک بشمارند و روزه بگیرند و روزه در آن روز سنت آل امیه است، لذا ائمه اطهار علیهم السلام به جهت مخالفت با این طایفه تبهکار و عدم هماهنگی با آنان، روزه عاشورا را نهی کردند.^۴

۲- در روز عاشورا مستحب است که انسان تا عصر بدون قصد روزه از خوردن و آشامیدن خودداری کند.^۵
۳- بسیار مناسب است که در روز عاشورا کار و کسب تعطیل شود، مگر در حد ضرورت.

امام رضا علیه السلام فرمود: «مَنْ تَرَكَ السَّعْيَ فِي حَوَائِجِهِ يَوْمَ عَاشُورَا قَضَى اللَّهُ لَهُ حَوَائِجَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» کسی که کار و تلاش برای برآوردن حوائج خود را در روز عاشورا ترک کند، خداوند نیازهای دنیا و آخرت او را برطرف می سازد.^۶

سؤال: در ایام سوگواری امام حسین علیه السلام نماز مقدم است یا عزاداری؟
آیت الله فاضل لنکرانی: بهتر آن است که نماز را مقدم دارند، همانطور که امام حسین علیه السلام روز عاشورا هنگام ظهر نماز ظهر اقامه کردند.^۷

۱- همان، ص ۱۸.

۲- همان، ج ۳، ص ۵۸۳، س ۴۵.

۳- جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۳، س ۲۱۷۴.

۴- تحریر الوسیله، ج ۱؛ جواهر، ج ۷، ص ۱۰۷.

۵- توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۹۰۶.

۶- عیون اخبار الرضا، شیخ صدوق، ص ۲۶۸.

۷- جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۳.